

آسیب های قومیت گرایی و راهکار های مقابله با آن با تاکید بر اندیشه قرآنی امام خامنه ای

مرضیه میرزازضایی^۱

چکیده

گرایی به قوم عنوان یکی از عوامل تاثیر گذار بر وحدت و انسجام و یا اختلاف و جنگ های متعدد از سوی متفکران مختلف همواره مورد ارزیابی و باز بینی قرار گرفته است و عموماً گرایش افراطی به این مقوله مورد انتقاد جامعه جهانی و اندیشمندان بوده است. رهبر انقلاب اسلامی نیز در در بیانات و پیام های خویش نسبت به این موضوع اشاراتی داشته اند که بصورت عمده شامل آسیب شناسی و آرایه راهکرد های مقابله با قوم گرایی افراطی بوده است و مقاله حاضر تلاش دارد با بهره گیری از روش تحلیل مضمون و مطالعات سایت های اینترنتی و مطالعه کتابخانه ای به این سوال پاسخ دهد که آسیب های قوم گرایی از منظر قرآنی آیت الله خامنه ای چیست و راه کار های ایشان برای برون رفت از این آسیب ها چیست. آیت الله خامنه ای در یک تقسیم بندی کلی قوم گرایی و ناسیونالیسم را بر اساس ارزشهای حاکم بر آن به دو دسته قوم گرایی و ناسیونالیسم مثبت و ناسیونالیسم منفی تقسیم مینمایند (بیانات رهبری، ۱۳۶۹/۱/۲۶). قوم گرایی منفی باعث آسیب هایی مانند نا امنی و بدبینی و.... در جامعه می شود. در این مقاله سعی شده آسیب های قوم گرایی منفی از دیدگاه مقام معظم رهبری بیان شود و راه کارهای ایشان برای مقابله با این آسیب ها مانند تمرکز گرایی و بر طرف کردن محرومیت ها و تبعیض و.... ذکر گردد.

کلیدواژه

آسیب های قوم گرایی، آیت الله خامنه ای، ناسیونالیسم قومی، راه کار

^۱. دانش آموخته سطح دو، کد طلبگی: ۹۴۱۲۲۰۴۹۶۷، مرکز آموزش های غیرحضورى حوزه های علمیه خاوران، قم
ebadir818@gmail.com

اعتقاد به برتری نژادی یکی از عوامل مهم تفرقه در بین اقوام است که دیدگاه اسلامی آن را مطرود و عاری از حقیقت می داند. اسلام در واقع توجه به ارزشهای قومی به شرط عدم تضاد با اسلام را منع نکرده و میهن پرستی را در درجه پایین تر از حب اسلام و بقای آن قبول دارد. آیت الله خامنه ای یکی از متفکران جهان اسلام است که همواره نسبت به آثار سوء قوم گرایی و ناسیونالیسم قومی و فرقه ای هشدار داده اند و تلاش دارند تا هوشیاری و آگاهی امت اسلامی در مورد قوم گرایی را افزایش دهند. مقام معظم رهبری ناسیونالیسم یا قوم گرایی را به معنای غلیظ کردن احساسات، ملت خواهی، تعصب های گروهی و حزبی، قوم گرایی، علائق و احساسات ملی و حس وطن پرستی معنا می کنند و تاکید دارند که هر ملتی می تواند دارای روحیه ناسیونالیستی باشد اما گرایشات افراطی قومی نظیر ناسیونالیست افراطی ایرانی گری، قوم گرایی افراطی ترکی، قوم گرایی افراطی کردی و نه تنها برای رشد جامعه مفید نیستند بلکه افتراق و اختقان دستاورد چنین رویکرد های غیر عقلایی می باشد. ((قوم گرایی)) مفهومی نزدیک به ((نژاد پرستی)) دارد. قوم گرایی ناپسند، قوم گرایی است که به خاطر آن، حق نادیده گرفته شود و الا ناپسند نخواهد بود. هنگامی که از پیامبر (ص) از قوم گرایی پرسیدند، فرمود: آن است که قوم و قبیله ی خود را در راه ستم یاری رساند. تنوع کثیر اقوام، زبانها و اداب و رسوم و از همه مهم تر قرار گرفتن قومیت ها در مجاورت مرزها و سوء استفاده بیگانگان از این موضوع دست در دست هم داده اند که پرداختن به این مقوله اهمیتی چند برابر داشته باشد. (مهدی فیضی سخا) در مقاله خود تحت عنوان (مفهوم شناسی و تهدیدات ناسیونالیسم از منظر آیت الله خامنه ای) آورده است: (رهبر انقلاب اسلامی معتقدند که اهداف ناسیونالیست ها بسیار محدود و قومی است و جوامع اسلامی باید، فراتر از نگرش های قومی و قبیله ای، اهداف انسانی را مد نظر قرار دهند. از این رو فرق میان ناسیونالیسم قومی و ناسیونالیسم به معنای حراست عقلایی از میهن و ملت ها، در اهداف آنها است. به تعبیر آیت الله خامنه ای ((هر کشوری از کشورها، هدفشان به هدف های ناسیونالیستی و قومی محدود می شود، شما هدفتان یک هدف انسانی است)) (بیانات رهبری، ۱۳۷۰/۰۸/۰۸) همچنین (کسری صادقی زاده) در مقاله خود (الزامات سیاست گذاری فرهنگی اقوام) بیان میدارد که: آیت الله خامنه ای دیدگاه ناسیونالیسم قومی را با دیدگاه اسلامی و منافع ملی در تنافی می بینند و نوع انسان را فارغ از هویت قومی، صاحب کرامت ذاتی دانسته و ضمن پذیرش تنوع کارکردهای مثبت قومیت (مانند افزایش پیوند ها و تعاملات خویشاوندی) از دیدگاه اسلام، خواستار تقویت هویت ملی و استفاده از همه

ابزارهای موجود برای نیل به این هدف میشوند. (بیانات مقام معظم رهبری پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری) در تمام این آثار سعی شده است آسیب های قوم گرایی منفی و افراطی از نظر رهبر انقلاب بیان شده و راهکارهای ارائه شده از سوی ایشان بیان شود در این نوشتار نیز سعی شده به صورت ساده تر و با پیچیدگی کمتر و با روش تحلیل کلام مقام معظم رهبری به این موضوع پرداخته شود.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. قوم/ قومیت

ماکس وبر معتقد است که گروه های قومی، گروه های انسانی دارای باورهای ذهنی به اجداد مشترک هستند. باوری که دلیل آن میتواند شباهت های فیزیکی، شباهت در رسوم، حافظه و خاطرات مشترکی باشد که با یکدیگر در کوچ و سکونت داشته اند. فرد ریک بارث نیز درباره قوم چنین می گوید: واژه گروه قومی در ادبیات انسان شناسی معمولاً به جمعیتی اطلاق می شود که دارای خود مختاریر زیادی در بازتولید زیستی خود باشد، ارزشهای فرهنگی بنیادین مشترکی داشته باشد که درون اشکال فرهنگی با وحدت آشکاری گرد هم آمده باشند و یک میدان ارتباطی و کنش متقابل بسازند. دارای یک احساس تعلق به یک واقعیت بیرونی باشند که آنها را از دیگران تفکیک کند (برتون، ۱۳۸۰، ۲۳۵)

۲-۱. رابطه مفهومی ملیت با قومیت

به مجموعه افرادی که در هر منطقه دارای اشتراک زبان (گویشها و لهجه های مختلف)، شیوه لباس پوشیدن و فرهنگ خاص منطقه ای هستند قومیت گفته می شود. قومیت های مختلف که دارای پیشینه نژادی یکسان باشند تشکیل ملت را می دهند. پس گویش خاص هر منطقه، شیوه لباس پوشیدن، آداب و رسوم همگی نشان از اشتراک قومیت آن منطقه دارد (دفتر طرح و بررسی های استراتژیک، ۱۳۷۹)

۳-۱. ناسیونالیسم

ناسیونالیسم یا ملی گرایی ایدئولوژی است که به عنوان شکلی از رفتار نگر بسته می شود که از خود آگاهی ملی، هویت قومی یا زبانی در چارچوب فعالیت ها و بیان سیاسی استفاده می کند (ر.ک: وینسنت ۱۳۷۸: ۳۳۳)

۴-۱. مفهوم هویت ملی

هویت ملی، مجموعه ای از گرایش ها و نگرش های مثبت نسبت به عوامل و عناصر و الگوهای هویت بخش و یکپارچه کننده در سطح یک کشور، به عنوان یک واحد سیاسی، است. (مطهری، ۱۳۷۶)

۲. آسیب های قومیت گرایی از منظر آیت الله خامنه ای

اهانت به ارزشها و مقدسات یکدیگر خط قرمز نظام اسلامی است. در نظام اسلامی اهانت به ارزشها و مقدسات گروههای مختلف قومی و مذهبی که در قانون اساسی به رسمیت شناخته شده اند به عنوان خط قرمز معرفی شده است رهبر انقلاب در این باره میفرماید: ((دشمن امید بسته است که بتواند پیروان مذاهب گوناگون را در مقابل هم قرار بدهد. هیچ کس نباید تسلیم این نقشه خائنانه و خباثت آمیز دشمن بشود. آنها می خواهند شیعه در مقابل سنی، سنی در مقابل شیعه، دلها از هم چرکین و نسبت به هم بدبین آنها این را می خواهند. برای همین است که من اعلام کردم، باز هم تاکید میکنم. خط قرمز از نظر نظام اسلامی و از نظر ما عارت است از اهانت به مقدسات یکدیگر. «از سوی دیگر رهبر معظم انقلاب با اعلام حرمت تقلید لهجه قومیت ها به ریشه یابی این نقشه ی استعمار می پردازند: «غالب این شهر هایی که لهجه های

آنها تقلید می شود، شهر هایی هستند که دارای مردم غیرتمندی هستند که در حوادث مهم صد سال پیش در مقابل دشمنان و مهاجمین ایستاده اند. این تصادفی نیست. این تقلید هم سابقه ندارد، یعنی توی هیچ یک از این کتاب های ادبی و طنز و غیره ما ندیدیم که یک حرفی باشد که نشان دهنده ی تقلید لهجه باشد. این مال همین اواخر است. یعنی مال صد سال پیش به این طرف، یعنی از وقتی که کشور ما در مواجهه ی با این دشمنی ها قرار گرفته است. هویت قومی جزئی از هویت ملی ماست.

۲-۲. اختلاف و عدم اتحاد

خداوند در قرآن کریم می فرماید: «واعتصموا بحبل الله جميعا» و ما را به اتحاد امر می کند. اساسی ترین سیاست دشمنان نظام اسلامی در قبال اقوام ایرانی نفی یک پارچگی ملی و ایجاد تفرقه میان اقوام به بهانه های گوناگون است امام خامنه ای در این مورد می فرماید: «یک سیاست خبثت آلودی از آغاز انقلاب اسلامی سعی کرد اقوام ایرانی را از یکدیگر جدا کند. باهر قومی از اقوام متنوع ایرانی، فارس، ترک، کرد، عرب، بلوچ، ترکمن و لر، جداگانه یک تلقین شیطانی را در میان می گذاشتند تا دل ها را از هم چرکین کنند. به تهرانی و اصفهانی چیزی می گفتند، به بلوچ بلوچستانی که من قبل از انقلاب مدتی در میان آنها گذراندم حرفی می زدند و در کردستان سخن دیگری می گفتند.» (بیانات رهبر معظم انقلاب در جمع مردم کردستان در میدان آزاد سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲)

۲-۳. بحران های امنیتی و نا امنی

برایشان فرقی میان شیعه و سنی وجود ندارد، و مسائلی نظیر مذهب و قومیت برای آنها بهانه ای برای اختلاف اندازی است.

در جایی دیگر ایشان می‌فرمایند: «مدت‌های مدیدی تلاش کردند تا شاید بتوانند در دولتهایی که در نظام جمهوری اسلامی با رای مردم سر کار می‌آیند، نفوذ کنند؛ شاید بتوانند برخی از عناصر موثر در دولتها را از خود کنند و بخزند و نبات قومیت‌گرایی می‌تواند تاثیرات مثبت و منفی بر امنیت ملی داشته باشد. از یک سو می‌تواند به عنوان یک نیروی وحدت بخش در درون یک ملت عمل کند و حس تعلق و هویت مشترک را تقویت نماید. از سوی دیگر، می‌تواند به عنوان یک عامل تفرقه افکن عمل کرده و منجر به بی‌ثباتی و ناامنی شود، به ویژه اگر با ناسیونالیسم افراطی و تجزیه طلبی همراه باشد. رهبر انقلاب در مراسم گرامیداشت یاد شهیدان پیشمرگان مسلمان کرد با اشاره به ناکام ماندن سیاست دشمن در استفاده از عناصر «قومیت» و «مذهب» برای ناامن کردن منطقه کردستان و تبدیل این منطقه به نقطه آسیب زنده به انقلاب می‌فرمایند: «در سالهای اول انقلاب، ضد انقلاب همه توان خود را به کار گرفت تا این منطقه را ناامن کند اما همت و دل مردم کرد با انقلاب بود، و آنها حتی برخی از علمای کرد را به شهادت رساندند.» رهبر انقلاب در ادامه افزوده اند: «دشمن آرام نمی‌نشیند و تا جایی که بتواند با استفاده از ابزارهای فراوان امنیتی، تبلیغاتی و مالی که در اختیار دارد، دشمنی خواهد کرد» ایشان با اشاره به تجربه زیاد انگلیس در اختلاف افکنی مذهبی میان شیعه و سنی و بهره برداری از آن، به یک واقعه جاری یعنی طرح کنگره آمریکا در پوشش حمایت از اهل سنت عراق اشاره و این سوال را مطرح کردند: «آیا آنها واقعا علاقه ای به اهل سنت دارند؟» حضرت آیت الله خامنه ای می‌فرماید: «خودشان را از آن راه تامین کنند؛ همه ی این کارها و تلاش ها را کردند برای اینکه بتوانند با بهانه های ناسیونالیستی، قومی گری و فرقه گرایی میان این ملت اختلاف ایجاد کنند و جنگ داخلی راه بیاندازند.» شکاف ها و تعارض گروه های متنوع نقش مهمی در میزان ثبات با ایجاد بی نظمی و ناامنی کشور دارد. این شکاف ها و تعارضات ممکن است متقاطع یا موازی، فعال یا غیرفعال، واحد یا متعدد باشند. تعدا گروه ها، موازی بودن آنها و فعال شدن شکاف ها موجب اختلاف با سایر مناطق قومی نشین کشور، تضاد قومی و نژادی با تضاد زبانی و تفاوت زبانی همراه است، بالطبع اگر این تضاد ها فعال شود و شکاف ها عمیق گردد موجب ناامیدی خواهد گردید. از طرفی جهانی شدن امکان تعامل و ارتباط گروه های قومی با یکدیگر را از طریق شبکه های مجازی و ارتباطی نوین به راحتی فراهم ساخته، و احتمال شکل گیری هویت های مقاومت در حوزه اقوام و اقلیت ها و بروز چالش های جدی را برای کشور افزایش میدهد، بیش از گذشته ضرورت دارد.

۴-۲. از بین رفتن معنویت و اضمحلال هویت دینی

استکبار جهانی در فرایند ناسیونالیسم سعی می‌کند از غفلت شهروندان و عدم بینش صحیح سیاسی ملت ها برای مقاصد خود بهره بگیرد. سرگرم شدن ملت ها به موضوعات ناسیونالیستی بستر ساز غفلت از

معنویت میشود. اختلافات ناسیونالیستی افراطی مانع شکل گیری هویت مقتدر در دول اسلامی است. کارگزاران تقویت ناسیونالیسم افراطی در جهان اسلام خواستار اضمحلال ارزشهای دینی و ملی کشورهای اسلامی هستند. امام خامنه ای در این باره می فرماید: «ملت بزرگ و رشید ما، جوانان هوشیار ما، مردان و زنان با معرفت و زمان شناس ما در تمام این موارد، مشقت محکمی به دهان دشمنان ما زدند. آنها می خواستند این ملت پر انگیزه ی با ایمان پایبند به ارزشهای دینی و شجاع و دارای ابتکار عمل را به یک ملت وابسته، بی هویت، ترسو، مطیع، دنباله رو تبدیل کنند؛ برای این کار هم هزینه های زیادی کردند؛ و یکی پس از دیگری شکست نصیبشان شد» (بیانات رهبری ۱۳۸۵/۰۸/۱۷) قوم گرایی مانع مهمی در مسیر شکل گیری هویت دینی است تا جایی که مردمانی را که به یک خدا یک پیغمبر و یک دین اعتقاد دارند و به سوی یک قبله واحد نماز می گذارند، در مقابل هم قرار می دهد در این میان، دشمنان اسلام و بد خواهان نیز با استفاده از این ترفند، در صدد ایجاد اختلاف در میان مسلمانان هستند.

۵-۲. قومیت گرایی افراطی، عامل فقر و مانع توسعه

تنوع قومیت ها در کشور با فرهنگ های گوناگون، موهبتی است که اگر توجه ویژه ای به آن داشته باشیم، می تواند موتور محرکه توسعه کشور نیز باشد. اما در صورت قوم گرایی افراطی مانعی برای توسعه خواهد بود. این موضوع زمانی بغرنج ترمی شود که چنین نگاهی در ساختارهای اداری رواج یابد که بعضا به نظر می رسد چنین رویکردی جزئی از فرهنگ برخی از سازمانها است. حضور افراد در پست های مدیریتی به خصوص در حوزه اداری که با هجوم هم حزبی ها و هم قومیتی های مدیر به سازمان مواجه می شود و کم کم فضای کار را برای کارشناسان سخت تر می کند. زیرا هدف حداکثر سازی منافع قومیت خاص حاکم است نه منافع سازمان! این تضاد منافع به تدریج موجب شکل گیری گروههای گروه های غیر رسمی در سازمان بر اساس قومیت، همشری بودن و... می شود که دو هدف را دنبال می کند:

الف - مخالف قومیت حاکم هستند و برای نشان دادن ناکارآمدی مدیران حاکم، هر اقدامی ولو به زیان سازمان انجام می دهند.

ب- تصدی پست های کلیدی از طریق لابی با نهاد های بالادست سازمان جهت فشار برای حضور هم گروه ها در دستور کارشان قرار می گیرد.

نتیجه این اقدامات، بروز دور و تسلسل در مدیریت سازمان و در نتیجه دور شدن از اهداف اصلی است. لذا در جهت توسعه سازمانی و ملی نیاز است از قومیت گرایی فاصله گرفته شود. امام خامنه ای در رابطه با این مطلب می فرمایند: «اهمیت هویت جمعی به قدری است که با برخورداری از آن، هر کشور می تواند از همه امکانات خود برای پیشرفت و موفقیت استفاده کند. اگر این احساس هویت جمعی وجود نداشته باشد، بسیاری از مشکلات برای آن مجموعه پیش می آید و بسیاری از موفقیت ها برای آنها حاصل نخواهد شد؛ یعنی پاره ای از موفقیت ها در یک کشور جز با احساس هویت جمعی به دست نخواهد آمد.

۳. راهکارهای مقابله با آسیب های قومیت گرایی از منظر امام خامنه ای

۱-۳. فرهنگ سازی از طریق تاکید بر مشترکات کلان و اساسی فرهنگی در میان اقوام مختلف

از نظر مقام معظم رهبری مهمترین ویژگی های اقوام ایرانی را باید در مولفه های مشترک جست و جو نمود تا بتوان آنها را در قالب یک هویت واحد به نام ملت پذیرفت. تاریخ، جغرافیا سنت ها و فرهنگ مشترک میان اقوام ایرانی، از جمله محورهای اساسی وحدت آفرین میان این اقوام است. (کردستان آذر بایجان غربی ۱۳۶۸/۰۴/۱۳)

تاریخ و دغدغه های سیاسی مشترک در کنار سرزمین و حکومت مشترک باعث می شود تا این اقوام در برابر هر هجمه ای به کشورشان به دفاع از آن برخیزند. رهبر معظم انقلاب با اشاره به مقاومت جانانه ی اقوام گوناگون کشورمان در سالهای دفاع مقدس می فرمایند: «نوبت دفاع مقدس هم که می رسد، جنگ هشت ساله ی ما، مردم همین گونه از همه جا شرکت می کنند.» در واقع «در جنگ تحمیلی هشت ساله، از کسانی که می خواستند بروند از تمامیت ارضی و مرزهای اسلام در این کشور دفاع کنند، کسی نپرسید شما از کدام طایفه، کدام فرقه، کدام مذهب، کدام لهجه و کدام زبان هستید. همه رفتند؛ از همه جا رفتند. در ایران، خون ها در هم آمیخته شد و انقلاب به معنای واقعی کلمه یک اتحاد و یک الفت میان فرق و لهجه ها و طوایف مختلف به وجود آورد.» (کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی ۱۳۷۵/۰۵/۱۳)

از دیگر مصادیق وحدت اقوام ایرانی در دفاع از اعتقادات و نظام اسلامی خود، می توان به حضور در راه پیمایی های سراسری ۲۲ بهمن و روز قدس، اظهار شعار های واحد در این زمینه و حضور گسترده در انتخابات اشاره کرد.

۲-۳. برطرف کردن محرومیت ها و تبعیض های موجود

رهبر انقلاب در باره تبعیض میان اقوام ایرانی می گویند: «نظام جمهوری اسلامی مطلقاً با نگاه تبعیض آمیز نگاه نمی کند؛ نه به کردستان و نه به هر نقطه ی دیگر در سرتاسر کشور. نگاه نظام جمهوری اسلامی به تنوع قومی و تنوع مذهبی مطلقاً نگاه تعصب آمیز، قوم گرا یک جانبه نگر نیست. این را به طور قاطع من اعلام می کنم. نه امروز هست که من از نیت خودم و دل خودم حرف می زنم نه در طول زمانهای گذشته در دهه ۶۰، زمان حیات مبارک امام رضا الله تعالی علیه چنین چیزی نبوده.» (کردستان ۱۳۸۸/۲/۲۴)

۳-۳. ترویج فرهنگ گفتگو در میان نخبگان فکری و علمی و سیاسی و مشارکت آنها در مسائل مهم کشوری

حاکم نبودن نگاه تبعیض آمیز به اقوام در نظام جمهوری اسلامی ایران موجب نقش آفرینی عموم مردم از اقوام مختلف و نخبگان در حوزه های گوناگون کشور در مجلس نشان از حضور و نقش آفرینی تمام اقوام ایرانی در قانون گذاری دارد. نبود مرز بندی قومی و مذهبی برای حضور در بسیج نیز نشانه ی دیگری از نقش اقوام ایرانی در یک جمع ارزشی و انقلابی و نقش آفرینی آنها در دفاع از نظام اسلامیست. به فرموده رهبر انقلاب: «بسیج مرز صنفی و مرز جغرافیایی و قومی نمی شناسد. همه اقوام ایرانی، همه ی اصناف گوناگون ملی در سطوح مختلف فکری از انسانهای نخبه ی برجسته ی ممتاز در میان اهل علم و دانشجویان تا جوان های فعال و پور شور صحنه های دیگر، همه در بسیج اند. بسیج نماد حضور ملی و مقاومت ملی و آگاهی یک ملت است.» (ستاد نیروی مقاومت بسیج ۱۳۸۴/۶)

رهبر معظم انقلاب بر استفاده از روحیه ی قومی برای پیشرفت ملی تاکید می کنند: «هر قومی از اقوام ایرانی، چه کرد، چه فارس، چه ترک، چه بلوچ، چه عرب، چه ترکمن، چه لر، سعی کند باهمان روحیه ی قومی در جهت پیشرفت ملی، نه صرفاً پیشرفت قومی، گامهای بلندی بردارد.» (کرمانشاه ۱۳۹۰/۷/۲۰)

۳-۴. کاستن از تمرکز گرایی؛ اعطای حقوق مسلم و تقویت شبکه های استانی در سطح ملی

در نظام اسلامی مقوله ی «قومیت» و «مذهب» هیچ گاه مانع شناسایی و اعطای حقوق مسلم اقوام ایرانی نخواهد بود، بلکه نظام جمهوری اسلامی محور قضاوتش اسلام و ایرانی بودن است؛ اسلام و ایرانیت. همه مسلمان ها و همه ایرانی ها در این نگاه، در محدوده ی جغرافیایی کشور دارای ارزش هستند. «بنا بر این» ما وقتی که می خواهیم یک ایرانی را به عنوان یک ایرانی به حقوق حقه خودش برسانیم از او سوال نمی کنیم که مذهب و یا حتی دین تو چیست. نه، مواطن ماست و از حقوق همشهری گری با ما دارد استفاده می کند و در این مملکت زندگی می کند؛ چیزی باید بپردازد، کاری باید بکند و حقوقی هم دارد. حق امنیت، حق زندگی، حق کار، حق تلاش، حق تحصیل و فرهنگ دارد.» از سوی دیگر «امنیت، حق عمومی و متعلق به همه مردم در سرتاسر کشور است و اقوام مختلف و ادیان مختلف از آن بهره می برند.» (کردستان ۱۳۸۸/۲/۲۴)

۳-۵. تنش زدایی فعال در روابط خارجی با کشور های همسایه و جدا کردن حساب اقوام ایرانی از اشرار

از سیاست های جمهوری اسلامی ایران جدا دانستن حساب اقوام از اشرار و فریب خوردگان است. این سیاست در مقابله با تبلیغات دشمنان که در تلاش بودند تا تحرکات علیه جمهوری اسلامی را در مناطق قومی به حساب اقوام بگذارند، بسیار کارآمد و موثر بود. بنابراین حضور بعضی از اشرار در برخی مناطق نه تنها جمهوری اسلامی ایران را نسبت به مردم منطقه بدبین نمی کند، بلکه نظام را بر آن می دارد که منطقه را از لوث وجود آن ها با همکاری مردم منطقه پاک نماید. رهبر معظم انقلاب در دیدار با مردم سقز به این تفکیک اقوام از اشرار تاکید می کنند: «به عموم ملت ایران از اقوام گوناگون نیز بگویم، مبادا به اشتباه بیفتید. مبادا رفتار گروه های اندک شما که پنجه به چهره انقلاب و جمهوری اسلامی می زنند، به حساب این مردم عزیز، این جمعیت انبوه، این دل های وفادار نوشته بشود. تعداد معدودی انسان های شریر یا فریب خورده که در هر نقطه ای پیدا می شوند در کردستان و در غیر کردستان، حساب این ها از متن مردم عزیز این استان به کلی جداست.» و خود مردم با این افراد برخورد می کنند. وجود گروه «پیشمرگان کرد مسلمان» یکی از مصادیقی است که ایشان در اثبات این مطلب بیان می کنند: «در همان دورانی که در این جا و جاهای دیگر، یک عده ایادی بیگانه به نام مردم کرد حرف هایی می زدند که مردم کرد روحشان از آن حرف ها خبر نداشت، آن روزی که در این استان و استان های هم جوار، دست های شیطنت آمیز دشمنان به فکر فتنه و برادر کشی بودند خود مردم این استان در صفوف مقدم قرار گرفتند؛ یاد مجموعه ی رشید و پر افتخار پیشمرگان کرد مسلمان هرگز از خاطره ی آن کسانی که مجاهدت آنها را دیدند، نخواهد رفت.» (سقز ۱۳۸۸/۲/۲۹)

۳-۶. بهره گیری از ظرفیت های قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و فرصت دانستن تنوعات قومی و بهره گیری از توان اجرایی و مدیریت اقوام مختلف در کشور بر مبنای یک منطق عقلایی

اکثر کشورهای دنیا با مقوله تنوع اقوام مواجه هستند و «معمولا در کشورهای مختلف تعدد اقوام و قومیت ها یکی از نگرانی های آنهاست؛ در کشور ما به عکس است.» «تنوع اقوام را ما برای کشورمان یک فرصت به حساب می آوریم. این یک حقیقت است. حقیقتا برای ما تنوع اقوام یک فرصت است.» (کردستان آذر بایجان غربی ۱۳۶۸/۴/۱۳)

زیرا «ایران یک پارچه است.» و مانند «شوروی متشکل از سرزمینهای به هم سنجاق شده نیست.»

«حتی آن قسمت هایی هم که در قرن های گذشته جدا شدند، اگر ته دلشان را بگردید، مایلند با ما باشند.» (کردستان آذر بایجان غربی ۱۳۶۸/۴/۱۳)

هر کسی کو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش

آنها هم دلشان می خواهد که به این مادر پیوندند. این کجا، کشور اتحاد جماهیر شوروی کجا. ده، یازده کشور را با سنجاق یا به تعبیری با شلاق به هم بستند و به اصطلاح یک کشور تشکیل گردید! معلوم است که تا شلاق برداشته شد، از هم جدا می شوند و شدند.» (مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۹/۴/۱۹)

بر همین اساس رهبر انقلاب از یک سو در رهنمودی به نمایندگان دوره هفتم مجلس شورای اسلامی می فرماید: «همه ی تمایلات منطقه ای و قومی و بخشی باید در پرتو نگاه ملی برآورده شود.»

و از سوی دیگر بر امکانات و ظرفیت های فرهنگی و اجتماعی مردم این مناطق به عنوان یک سرمایه و ثروت ملی نظر افکنده می شود: «زبان کردی یک ثروت ملی است، استعداد های علمی و هنری جوانان این جا یک ثروت ملی است، استعداد ورزشی جوانان کردستان یک ثروت ملی است؛ از این ثروت های ملی باید استفاده بشود، بهره برداری بشود؛ به فعلیت برسد.» (چهارمین نشست اندیشه های راهبردی با موضوع آزادی ۱۳۹۱/۸/۲۴).

۴. ناسیونالیسم و قومیت گرایی در زمان پهلوی

رضا پهلوی از ابتدای زمان به قدرت رسیدن خود تحت عنوان حکومت دست نشانده انگلیس، ضدیت شگرفی را با اقوام مختلف ایرانی بروز می داد. به دلیل حساسیت قدرت سیاسی و نظامی عشایر به ویژه در مناطق مرزی، حکومت پهلوی به سخت گیری علیه آنها می پرداخت و امکان زندگی عادی را از مردم آن منطقه صلب کرده بود. بسیاری از عشایر و مردم محلی مناطق مرزی به اتهام همکاری در فعالیت های سیاسی ضد حکومت دستگیر و به مناطق مرکزی تبعید می شدند. به نقل از محمد بهمن بیگی به عنوان یکی از نویسندگان بزرگ ایران که خود نیز شاهد این ظلم فراگیر علیه مردم عشایر بوده است، در حقیقت پدر و مادر ایشان نیز سابقه فعالیت سیاسی نداشتند و برحسب ناعدالتی این حکومت به تهران تبعید شده بودند. به علاوه پس از سفر رضا پهلوی به ترکیه و دیدار با آتاتورک دستور متحداللباس شدن مردم صادر گردید که به موجب آن همه افراد باید لباس های یکسان و کلاه مخصوصی بر سر بگذارند. اگر مردم محلی با قومیت های گوناگون لباس محلی به تن می کردند، ملزم به پرداخت جریمه بودند. در زمان محمدرضا پهلوی نیز تحت عنوان ناسیونالیسم افراطی فعالیت هایی انجام می گرفت اما در حقیقت او نیز همچون پدر خود در ضدیت با قومیت های گوناگون ایران بود. در حقیقت تمامی این اقدامات در جهت تجدیدگرایی دروغین پهلوی علیه قومیت های گوناگون ایرانی انجام می گرفت و موجب دوری آنها از هویت ملی و قومیتی خویش می شد. ظاهرسازی محمدرضا پهلوی با هدف اصلی از بین بردن حقیقت تنوع قومیتی اقوام ایرانی بود که تا پیش از این در سایه ایران بزرگ زندگی عزت مندانه ای داشتند. حکومت با چپاول مردم و ایجاد فشار اقتصادی، تدارکات جشن دو هزار و پانصد ساله را در تخت جمشید فراهم کرد اما در عوض حضور اقوام مختلف ایرانی به عنوان نماد هویت ایرانی در این جشن، نمایندگان بسیاری از کشورهای استعمارگر در آن حضور پیدا کردند. تغییر تقویم اسلامی که براساس زمان هجرت پیامبر تنظیم شده بود به تقویم هخامنشی نیز از اقدامات فریبنده تحت عنوان ناسیونالیسم افراطی انجام گرفت. این اقدام باعث نادیده گرفتن تمدن غنی ایران قبل از دوران هخامنشی و همچنین جدا کردن مردم از هویت دینی خود شد. هویت دینی افراد هر جامعه مانند جانی در فرهنگ و رسوم آنها نفوذ می کند و به طرق مختلف بروز می باید. برای مثال عزاداری برای ائمه در قومیت های مختلف ایران شیوه های متفاوتی دارد که از یک اعتقاد و ارزش مشترک منشا میگیرد. گل مالی در لرستان، زار خاک در اصفهان، نخل گردانی در یزد، سنج و دمام در بوشهر، چمر و چایینه در ایلام و شاه حسین در آذربایجان نمونه هایی از عزاداری برای امام حسین در بین اقوام گوناگون ایرانی می باشد که نشانه روح بخشی هویت دینی به هویت اقوام گوناگون در سایه اسلام می باشد. بنابراین دور کردن افراد جامعه از کنش های دینی که در زمان پهلوی صورت می پذیرفت به معنای دور کردن آنها از هویت فرهنگی و قومیتی شان نیز بود. رهبر معظم انقلاب در دیدار با مردم کردستان به سیاست های رژیم پهلوی اشاره می کنند: «یک سیاست خبیثی از دوران طاغوت بر کشور حاکم بود و آن عبارت بود از بیگانه دانستن اقوام گوناگون. کرد بیگانه بود. بلوچ بیگانه بود. ترک بیگانه بود. عرب و ترکمن بیگانه بود. این ها را

بیگانه حساب می کردند. در عملکرد آنها هم این معنا مشهود بود. شما ببینید در دوران طاغوت، در این استان نه کار عمرانی درستی صورت گرفته است، نه کار فرهنگی درستی انجام گرفته است، رسیدگی نمی کردند و کاری نداشتند. در این استان ها کار های عمرانی در دوران طاغوت صفر بود، کار های فرهنگی هم همین جور..... طاغوت نمی خواست مردم کرد، این مردم با استعداد و این مردم دارای هوش و ذکاوت، باسواد بشوند. فقط درصد استانی با این خصوصیات و با این کیفیت، باسواد بود! آن کار عمرانی شان، این هم کار فرهنگی شان! نگاهشان نسبت به این استان، نگاه شیطنت آمیز و غلط بود.» «این نگاه، نگاه رژیم طاغوت بود. طبیعت آن رژیم، یک نگاه تبعیض آمیز بود؛ نه فقط نسبت به قوم کرد، به اقوام گوناگون کشور با انگیزه های گوناگون و با دلایل مختلف.» وضع امنیت نیز در این مناطق مناسب نبود و «دستگاه کاری به کار امنیت منطقه نداشت.» مثلاً «سیاست رژیم پهلوی در بلوچستان این بود که خوانین را به خودشان جذب کنند و از خوانین امنیت منطقه را بخواهند؛ مثل تیول دارهای زمان قدیم [...] کشتار ها، ظلم ها، بی عدالتی ها، ناحق کردن حق ها، ضایع کردن ضعفا و رشد دادن گردن کلفت ها، به دولت مرکزی ربطی نداشت!»

نتیجه

واقعیت این است که در جوامعی مانند ایران گروه های اقلیت زبانی و مذهبی بر خلاف آمریکای شمالی یا اروپا گروه های غیر بومی و مهاجری نبوده اند که از سایر کشورها و مناطق جهان به اینجا مهاجرت کرده باشند. این اقلیت های مذهبی و زبانی بر خلاف تجربه ی غرب، ساکنان بومی این سرزمین هستند و تاریخ سکونت آنها، مانند گروه های مهاجر به غرب مربوط به چند دهه یا حداکثر یک سده اخیر نیست. بلکه به هزاره ها پیش باز می گردد. بنا بر این، آنها صدها سال است که در چارچوب مرزهای فرهنگی، تاریخی و جغرافیایی ایران، در کنار یکدیگر زندگی کرده اند و ایرانی و اتباع ایران بوده اند. بر خلاف گروه های مهاجر به آمریکای شمالی که خود را قبل از هر چیز ایتالیایی، اسپانیایی، عرب، ایرلندی، اوکراینی، چینی و می خوانند تا آمریکایی، اقلیت های مذهبی یا زبانی در ایران با وجود دلبستگی به مذهب یا زبان محلی، همواره خود را ایرانی دانسته اند و شیعه یا سنی بودن، کرد بودن، آذری بودن، گیلک بودن، بلوچ بودن و... هیچ گاه در برابر ایرانی قرار نگرفته است. سعی شد تا نظریات و اندیشه های مقام مذهبی در مورد مفهوم قومیت گرایی، آسیب های آن و راه های جلوگیری از این آسیب ها از منظر قرآنی ایشان بیان شود. رهبر انقلاب اسلامی قوم گرایی را که مبتنی بر نژاد پرستی باشد را مذموم و آسیب رسان میدانند زیرا گرایش افراطی به قوم پرستی به جز خسران و زیان برای ملت ها چیزی به ارمغان نخواهد آورد. اما قوم دوستی اگر همراه بوم گرایی و استفاده از ظرفیت های هر قوم برای استیلای وطن

باشد قوم گرایی مثبت است و مورد تایید رهبر انقلاب می باشد. با توجه در اندیشه و کلام مقام معظم رهبری ایشان آسیب های قومیت گرایی را شامل: ایجاد بدبینی، عدم اتحاد، ناامنی، عقب ماندگی در توسعه و اقتصاد و... از بین رفتن معنویات در جامعه و از دست دادن هویت دینی می باشد. ایشان راه کار های بسیاری را در سخنرانی ها و منویاتشان برای بی اثر کردن آسیب های قوم گرایی بیان داشته اند که مهمترین آنها شامل: فرهنگ سازی از طریق تاکید بر مشترکات کلان و اساسی فرهنگی در میان اقوام مختلف، برطرف کردن محرومیت ها و تبعیض ها، ترویج فرهنگ گفتگو در میان نخبگان فکری و علمی و سیاسی و مشارکت آنها در مسائل مهم کشوری، کاستن از تمرکز گرایی و تقویت شبکه های استانی در سطح ملی، تنش زدایی فعال در روابط خارجی با کشورهای همسایه و جدا کردن حساب اقوام ایرانی از اشرار و بهره گیری از ظرفیت های قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و فرصت دانستن تنوعات قومی و بهره گیری از توان مدیریت و اجرایی اقوام مختلف در کشور بر مبنای یک منطق عقلایی می باشد. و در آخر تلاش شد تا وضعیت اقوام و برخورد رژیم سابق با آنها مورد ارزیابی قرار گیرد

منابع

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۹۸/۲/۲۱
۲. بیانات رهبر معظم انقلاب در جلسه ی درس خارج فقه درباره ی تقلید لهجه ی قومیت ها؛ ۱۳۸۹/۱/۳۱
۳. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹
۴. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای تامین استان ها؛ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۵. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با روحانیون دفتر نمایندگی ولی فقیه در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان؛ ۱۳۷۰/۸/۲۷.
۶. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴.
۷. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار استادان و دانشجویان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۷.

۸. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار بسیجیان استان فارس؛ ۱۳۸۷/۲/۱۴.
۹. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگزاران نظام؛ ۱۳۸۰/۹/۲۱.
۱۰. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جوانان استان اصفهان؛ ۱۳۸۰/۸/۱۲.
۱۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار روءسای سه قوه، کارگزاران نظام و شخصیت های خارجی شرکت کننده در کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی؛ ۱۳۷۵/۵/۱۳.
۱۲. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دانشگاه افسری امام علی (ع) در تاریخ ۱۳۷۰/۸/۸.
۱۳. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در اجتماع بزرگ مردم اراک در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۲۴.
۱۴. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در اجتماع بزرگ مردم خرم آباد در تاریخ ۱۳۷۰/۵/۳۰.
۱۵. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار عمومی مردم قم در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۹.
۱۶. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با روحانیون و ائمه ی جمعه و جماعات استان مازندران در تاریخ ۱۳۶۹/۲/۲۲.
۱۷. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مردم استان سمنان در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۱۷.
۱۸. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در جلسه هشتم تفهیم سوره بقره در تاریخ ۱۳۷۰/۷/۲۴.
۱۹. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار شرکت کنندگان در سی و دومین مسابقات بین المللی قرآن کریم در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲.
۲۰. پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت آغاز به کار هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳/۳/۶.
۲۱. پیام نوروزی رهبر معظم انقلاب به مناسبت حلول سال ۱۳۸۶.
۲۲. پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت برگزاری کتگه ی عظیم عبادی سیاسی حج؛ ۱۳۷۵/۲/۴.
۲۳. پیام به حجاج بیت الله الحرام در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۲۸.
۲۴. توسلی، مهدی (۱۴۰۱). تجزیه و تحلیل سیاست های قومی جمهوری اسلامی ایران در خصوص قوم کرد و تاثیر آن بر گروهک پژاک.
۲۵. حسینی، سید علی (۱۳۹۹). قوم گرایی و توسعه، اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم اجتماعی و علوم انسانی.

۲۶. خسروی، مصطفی (۱۴۰۲). بررسی نقش قوم گرایی در توسعه پایدار، اولین کنفرانس بین المللی نوآوری رشد و توسعه در مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی

۲۷. فیضی سخا، مهدی (۱۳۹۷). مفهوم شناسی و تهدیدات ناسیونالیسم از منظر ایت الله خامنه ای، فصلنامه علمی پژوهشی «پژوهش نامه انقلاب اسلامی»، سال هشتم، شماره ۲۷، صفحات ۸۹-۱۲۵

۲۸. قاسمی، احمد (۱۳۹۳). قوم و قومیت گرایی در کشور های جهان سوم فرصت یا تهدید ، همایش ملی مرز نشینی توسعه پایدار و فرصت های سرمایه گذاری

۲۹. مهری کارنامی، محمد (۱۳۹۲). آسیب شناسی تاثیر قومیت گرایی بر امنیت ملی، مجله حصون شماره ۱۹.

۳۰. سایت مگ ایرانز <https://magirans.com/id/۵۰۰۸۷>

۳۱. پایگاه مجلات تخصصی نور <https://noo.rs/aUVMn>